

MJÖNÄS ETT ÅTTIOTALSHEM VID SJÖN IMMELN.

MINNE FRÅN FORNA SOMMARDAGAR AV ANNIE ÅKERHJELM 5/9 1931.

Det är ett kvartsekel sedan jag gästade Kristianstad med omnejd. Men i cirka aderton år, från mitt adertonde räknat, tillbrakte jag med få undantag varje sommar en tid vid stranden av sjön Immeln. Där finns nämligen en egendom vid namn Mjönäs, som då innehades av släktingar och vänner till min familj: häradshövdingen friherre C. v. Düben och hans friherrinna, f. v. Schoting. Åtskilliga som kände detta hem, ha sedan sagt till mig: att du aldrig har använt detta i någon roman. Stundom har jag sagt detsamma till mig själv. Jag har ingenting att svara, utom möjligtvis den sats, till vilken Victor Rydberg anknyter sitt lilla själfulla-och sanna- kåseri "I halvslummer", An individual, who is not typical, does not come home to us". Den som skriver böcker söker omedvetet kontakt med läsarens förråd av minnesassociationer, strävar efter att han skall säga: Huru likt detta är vad jag själv har erfarit. Kanske är detta som hållit mig tillbaka. Ty Mjönäs var inte likt någonting på jorden mer än sig själv. Det tillhörde inte någon bestämd typ av hem. Det var ingen herregård. Det hade inte det minsta av herrgårdsstämning och tillhördade apparat. Det var en bondgård helt enkelt, när baron v. Düben efter sitt avskedstagande från hovrätten i Kristianstad inköpte det, och i full överensstämmelse med sin hustru, kanske hon till och med var den drivande kraften, beslöt att begrava sig i den veritabla vildmarken på gränsen mellan Villands och Göinge härader och där leva ett fritt skogsliv, obunden av alla hänsynstaganden till annat än eget tycke och smak. Men bondgård var det inte heller i det skick som de båda makarna gav det. Stommen var visserligen en lång envåningsbyggnad av trä, med två vindsrum på vardera gaveln. Men tvärs över byggnaden hade den nye ägaren låtit uppföra en dubbel frontespis med rum och balkong åt så väl gårdssidan som, vad skola vi kalla den, sjösidan, och ovanpå denna ännu en våning, ett stort, lågt rum med sluttande tak och fönster åt fyra håll. Köksdepartementet var inrymt i en liten flygelbyggnad, belägen vinkelrätt mot huvudbyggnaden och liksom denna gulmålad. Sedan spridde sig ett otal av rödfärgsstrukna ekonomibyggnader med största oregelbundenhet å omse sidor ut över björkbackarna. Blott vid mina två första besök, 1887 och 1888, levde ännu baron von Düben, morbror Calle, som jag och de andra i släkten kallade honom. Han var synnerligen välvillig och vänlig, sirlig gammal man med stort vitt skägg, ständigt skämtsam och en smula "raillant", som det hette. Jag kommer i håg hur min mamma yttrade sin förtjusning över alla de pittoreska sten- och klippblocken. Villands och Göinge härader, den konträra motsatsen till allt vad som i dagligt tal benämnes Skåne, äro säkerligen liksom i allmänhet den fattigaste så ock den stenrikaste trakt jag någonstädes träffat på. "Min kära Catherine" sade ägaren till dessa stenöversållade fält och tegar, "bara håll till godo, du får så många du någonsin vill ha". Baron von Düben avled oväntat på senhösten 1888. Sedan var det hans änka som ensam satte sin prägel på Mjönäs, som hon väl i grunden alltid gjort, ty hon var en av dessa starka naturer som icke kunna undgå att präglä sin omgivning. Till hela sitt väsen, hela sin livs-åskådning var hon fullblodsaristokrat. Hon hade ett oöverträffligt sätt på tal om släkt och familjer att säga, "jaså, av den grenen", om den händelsevis var senare adopterad eller annars ej så förnäm som huvudlinjen. På samma gång var hon den mest okonventionella människa jag någonsin råkat. Ingenting, icke det allra ringaste fick offras åt synpunkten "det skall så vara", "det brukas". De blomsterrabatter och buskager som funnos i boningshusets närmaste omgivning lågo, utan hänsyn till symmetri och plan, utkastade i gröngräset, var det fallit henne in och voro alla mer eller mindre oregelbundna och sneda.

forts.

Platsen hade varit ganska väl ägnad för anläggningen av en park. Huset låg högt på en backslutning, och framför den utbredde sig en för denna nejd ovanligt vidsträckt och jämn platå. Dylik flärd föraktade hon emellertid. Någon park fanns inte, men däremot tre bakgårdar, tre kolosala köksträdgårdar. Blommor fanns det gott om, men de växte bland örter och morötter i alldeles likadana trädgårdsland. Friherrinnan von Düben, moster Helma kallade vi henne, var av naturen en stor begåvning och satt inne med en beläsenhet särdeles historisk, som för hennes generation av kvinnor torde varit enastående. Hon var utan tvivel av naturen ämnad till en studiemänniska och var opraktiskt lagd i fråga om allt som tillhörde husmoderns sfär. Men hon hade tillika en järnvilja och hade en gång för alla föresatt sig att vara en praktisk, duglig och plikttrogen husmor, och hennes föreställning var tydligen att ju mer det arbetades i ett hus, desto mera praktiskt var det ställt. Det var alltid tre, fyra vävar i gång som ökade det redan förut ovanligt välförsedda husets linneförråd. Nå ja dessa skatter funno nog sin användning i tidernas lopp. Det fanns också åtskilligt rent improduktivt arbete. Allt i huset var enligt gammaldags regler inlåst, och bredvid sig hade hon ständigt en korg med cirka nittio nycklar. När nu hushållerskan, en mångårig trotjänarinna, i högsta grad förtroendevärd, behövde socker, mjöl eller vad det kunde vara, måste hon vända sig till husmodern, den rätta nyckeln uppsöktes bland de nittio, moster gick med och tog fram det begärda, låste åter skåpet och lade nyckeln tillbaka i korgen. Annars deltog hon icke direkt i hushållsgöromålen. I trädgårdarna däremot arbetade hon som en slav. Sjuklig, var hon, hade varit hela sitt liv, och led av starka intermittenta magplågor, gentemot vilka hon visade en verklig magnifik självbehärskning. Hon skiftade färg under anfallen, medan hon lugnt fortsatte att tala om vad som var för ögonblickets samtalsämne. Blev det för galet steg hon upp, gick in i sitt rum och anlätade något smärtstillande medel, varefter hon lugnt kom tillbaka och fortsatte samtalet. Klockan sex var morgon steg hon upp och var genast i arbete. Trädgårdarna voro också anlagda efter principen "mesta möjliga möda". För att begagna utrymmet hade hon planterat krusbärsbuskar under äppleträden, med den påföljd att den som ville plocka krusbär luggades i håret av äpplegrenarna, och den som ville plocka äpplen fick sina kläder sönderrivna av krusbärstaggarna. Ett äppleträd växte på yttersta randen av en ganska bred bäck som gick genom trädgårdarna med stensättning å ömse sidor. Dessa äpplen kunde icke skördas annat av en person som stod med en fot på var sida om bäcken vilket erfodrade rätt stor gymnastisk färdighet. Fanns det någon ung herre bland gästerna, föll det på hans lott att plocka dem, annars tillföll det någon av drängarna. Alla dessa förhållanden väckte om inte annat, mycket munterhet och skämt bland de yngre på gården. En gång kommo till Mjönäs två fotvandrande unga herrar, som blivit tillrånade att där bedja om natthärbärge. Ingen människa syntes. Till sist upptäckte de en liten gumma som låg i en trädgårdssäng och lukade. En urblekt svart halmhatt, bomullshalsduk i snibb och stort bomullsförkläde, trikåtröja och kjol som en gång varit svarta men nu voro mest gröna, kjolen, för att sparas under arbetet, uppfästad kring livet och lämnade synlig en randig underkjol. Jag ser det med min själs öga, ty jag var inte med. En av främlingarna gick fram och frågade var man männe skulle kunna träffa friherrinnan von Düben. Jag kan se den drottningslika hållning varmed den lilla gumman reste sig och sade: "Det är jag".

 F R E D T I K

1920 talet BOK